

‘Werk door en gedraag je als een vent’

Met mijnwerkster Denise Vesel naar de film ‘North Country’ over haar eigen leven

Opeens mochten vrouwen ook in Amerikaanse mijnen werken. Seksuele intimidatie en aanrandingen waren hun beloning. Kaskraker en Oscar-kanshebber ‘North Country’ beschrijft de strijd van de vrouwen. Naar de film met een van hen.

Door onze correspondent
Freek Staps

HIBBING, 5 NOV. Winkelcentrum Irongate Mall in Hibbing, Minnesota, is geen fijne plek voor een avondje uit. Buiten is het zo koud dat de sneeuw gewoonlijk zes maanden van het jaar blijft liggen, aan de overkant van de weg ligt het kerkhof met het graf van haar man en in bioscoop Irongate, waar Denise Vesel deze avond binnengaat, draait een film over de seksuele intimidaties, beledigingen en aanrandingen die deze mijnwerkster en haar collega's moesten doorstaan.

De film *North Country* ging vorige week in de Verenigde Staten met veel succes in première (12 miljoen dollar recette). Recensenten zien de film van regisseur Nikki Caro als grote kanshebber voor de belangrijkste Oscars in februari – onder meer voor hoofdrolspeelster Charlize Theron. Het boek waarop de film is gebaseerd, ligt weer op een prominente plank in de boekhandel.

Denise Vesel bekijkt de film vanavond voor de tweede keer. In het echt was zij een van de collega's van de hoofdpersoon uit de film. Vesel sloot zich samen met dertien anderen bij haar aan in een baanbrekende rechtszaak die de arbeidsomstandigheden van werkende vrouwen in heel Amerika zou verbeteren. De zaak begon eind jaren zeventig, hier in de Iron Range, de mijnstreek van Minnesota, tegen de Canadese grens. Mijnen werden door een wetswijziging verplicht vrouwen aan te nemen voor het – goedbetaalde – zware werk. De vrouwen lieten ander werk als kapster (zoals de hoofdpersoon in de film) en serveerster (zoals Vesel) graag schieten, zo laat *North Country* zien.

Alles wat op het doek gebeurt heeft plaatsgevonden in de realiteit, zegt Vesel hardop in de zaal. Als kleding als bewijs kan dienen, dan levert de stevige Vesel dat. Ze draagt in de bioscoopzaal dezelfde zwarte neplederen jas als de actrice in de film, afgemaakt met een houthakkershemd en een bril met geelgetinte glazen. En ook Vesel draagt op haar werk een bandana om haar kapsel tegen gruis te beschermen.

Ondanks hun getalsmatige overmacht (tegenover elke vrouw in de mijn stonden dertig mannen) voelen de mannelijke mijnwerkers zich meteen bedreigd door de nieuwkomers. Ze schrijven met uitwerpselen beledigingen op de muur in de dameskleedruimte, stoppen dildo's in broodtrommels en randen de vrouwen met grote regelmaat aan. Het gaat hard tegen hard. „Een klein mannetje zat me elke dag te duwen, porren en knijpen, zegt Vesel. „Hij wilde zeker met me uitgaan, hahaha. Maar hij zat me wel dwars hoor. Toen heb ik hem geslagen en brak hij zijn rib.”

In de film zoekt Josey Aimes (Charlize Theron) hulp bij een advocaat, gespeeld door Woody Harrelson. Hij slaat een nieuw juridisch pad in: voor het eerst wordt een *class-action lawsuit* over seksuele

De vrouwelijke mijnwerkers, zoals ze worden voorgesteld in de speelfilm ‘North Country’, met in het midden met bril hoofdrolspeelster Charlize Theron

Denise Vesel (Foto Freek Staps)

intimidatie toegelaten door de rechtbank. Tot dat moment, in 1988, ging het zo in dergelijke zaken: één persoon klaagde een bedrijf of instelling aan en het bedrijf hoefde alleen maar de beschuldiging van die klager te weerspreken. Dat verandert nu met deze zaak. Deze mijnwerkster weet voor het eerst een ‘class’ te vormen, een groep met dezelfde klacht.

Makkelijk ging dat niet: de meeste vrouwen waren bang voor hun baan, hadden families te onderhouden. Pas in 1993 sloten enkelen, onder wie Vesel, zich bij de procedure aan. Het omslagpunt kwam

Juridische strijd in film

Andere films waarin Amerikaanse vrouwen het opnemen tegen een overmachtig bedrijf zijn:

- *Erin Brockovich* (2000). Julia Roberts komt er als alleenstaande moeder achter dat bewoners van een regio met verontreinigde grond gevaar lopen. De zaak leidde tot een van de grootste ‘class-action’-rechtszaken van de VS.
- *Norma Rae* (1979). Sally Fields probeert werknemers van haar textiel fabriek in Alabama bij een vakbond aangesloten te krijgen.
- *Silkwood* (1983). Meryl Streep speelt Karen Silkwood, een werknemer van een kerncentrale in Oklahoma. Ze wordt klokkenluider en sterft onder nog steeds niet opgehelderde omstandigheden.

voor de vrouwen toen een van hen haar trui aantrof met sperma erop – de film toont het expliciet. „Dat vergeet ik nooit”, zegt Vesel. „Ik stond achter haar, ze wilde en rende naar de voorman. Maar hij zei alleen: ‘wat moet ik daarmee?’”

Dat was de houding van de mijn. In de film zegt de personeelschef tegen de hoofdrolspeelster dat „je gewoon moet doorwerken, je mond moet houden en je als een vent moet gedragen”. Een vent: Vesel vloekt graag en veel en kan niet fluisteren, ook niet tijdens de film. Ze werkt nog steeds in de mijn en bedient tegenwoordig

een boor.

Zo ziet het er werkelijk uit, zegt Vesel hardop als op het doek de ijzermijn in vogelperspectief voorbijglijdt, even indrukwekkend als angstaanjagend. Regisseur Nikki Caro – die eerder het succesvolle *Whale Rider* maakte, over een Maori-meisje in Nieuw-Zeeland die als vrouw de stam niet mag aanvoeren – wist eerst niet wat ze aanmoest met het vlakke land van Minnesota, vertelde ze regionale kranten. Totdat ze de lucht in ging en van boven filmde hoe de oneindige sneeuwvlakten onderbroken worden door pijpen die de lucht in steken, rookpluimen die de ruimte zoeken en kleine mannetjes die onevenredig grote machines besturen. Er is niets geromantiseerd, zegt Vesel. Zo zijn de kleuren echt. In Caro's film is het binnen goudgeel – machines zijn vaak geel voor de zichtbaarheid en veiligheid, zegt Vesel – en buiten wit van de sneeuw en je dampende adem.

Niet iedereen is zo enthousiast dat het verhaal nu wereldwijd verteld wordt. Bestuurders van de mijn hebben achteraf spijt dat ze hun werknemers lieten figuren en dat het bedrijf 200.000 dollar (167.000 euro) heeft uitgegeven om het filmen op hun terrein mogelijk te maken. Bestuur en mijnwerkers denken dat de film geen goed beeld van de streek en de bedrijven geeft, zoals Caro en Theron wel vooraf hadden beloofd. Vertrouw ons, zeiden ze.

Volgens de mannen worden de huizen armoediger afgebeeld dan ze in werkelijk-

heid zijn. Vrijwel alle mijnwerkers worden hier als belager afgebeeld, ze drinken in de film, hebben baarden en lang haar. Vesel: „Natuurlijk wordt er veel gedronken. Er is hier niets te doen. Wat denk jij dan?” En over het gezichtshaar: „De film speelt aan het einde van het jachtseizoen. Dan is het min dertig, geen man die zich dan scheert.” Lois Jenson, de teruggetrokken alleenstaande moeder die aan de basis stond van de rechtszaak en op wie Theron's personage gebaseerd is, moest niets van het boek hebben en dus ook niet van de film. Maar toen ze de film had gezien, sloeg haar scepsis om in enthousiasme. Hoe het is een film over je eigen zaak te zien? Vesel kan er maar moeilijk antwoord op geven. Ze herkent zichzelf in sommige personen, is trots, maar meer nog is ze bezig haar nichtje die ook de mijn in wil naar de film te dirigeren.

De vijftien vrouwen schikten uiteindelijk en kregen samen 3,5 miljoen, de exacte verdeelsleutel is nooit bekend gemaakt. Vesel kreeg 90.000 dollar. Of dat het waard was? Nee, vindt ze. Daarvoor hebben ze te veel moeten doorstaan. En bovendien vloog haar geld er doorheen, verzuimde ze belasting erover te betalen en die is ze nu nog steeds aan het aflossen. „Het allerergste: de mijn heeft nooit excuses aangeboden. En daar ging het uiteindelijk toch om.”

North Country is vanaf maart te zien in de Nederlandse bioscoop.